

ДЖОУЗЕФ
СТИГЛИЦ

ГОЛЯМОТО РАЗДЕЛЕНИЕ

Неравните общества
и какво можем да
направим за тях

Превод от английски

Елена Филипова

Редактор

Ани Бахчеванова

Също от Джоузеф Ю. Стиглиц:

*Създаване на образовано общество: Нов подход
към растежа, развитието и социалния прогрес*
(в съавт. с Брус К. Грийнуолд)

*Цената на неравенството: Как днешното раз-
делено общество застрашава бъдещето ни*

*Свободно падане: Америка, свободните пазари и
потъването на световната икономика*

*Война за три трилиона долара: Истинската
цена на иракския конфликт*
(в съавт. с Линда Дж. Билмс)

За да заработи глобализацията

*Справедлива търговия за всички: Как търговия-
та може да подпомогне развитието*
(в съавт. с Андрю Чарлтън)

*Бурните деветдесет: Нова история на най-прос-
периращото десетилетие*

Глобализацията и недоволните от нея

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	9
-----------------	---

Прелюдия

ПОЯВАТА НА ПУКНАТИНИ / 27

Икономическите последици от г-н Буш.....	52
Капиталистически глупци	65
Анатомията на едно убийство: кой уби американската икономика?.....	74
Как да излезем от финансовата криза.....	86

Част I

МАЩАБНО МИСЛЕНЕ / 95

На единия процент, от единия процент, за единия процент	113
Проблемът с единия процент.....	121
Бавният растеж и неравенството са политически избор. Ние можем да направим друг избор.....	132
Неравенството се глобализира.....	142
Неравенството е избор.....	146
Демокрацията през XXI век.....	151
Фалшив капитализъм.....	154

Част II

ЛИЧНИ РАЗМИШЛЕНИЯ / 161

Как д-р Кинг повлия на работата ми по икономика.....	164
Митът за златната епоха на Америка	169

Част III

ИЗМЕРЕНИЯТА НА НЕРАВЕНСТВОТО /177

Равните възможности – нашият национален мит	184
---	-----

Студентският дълг и разрушаването на американската мечта.....	189
Справедливост за някои	196
Единственото останало решение с жилищата: масово рефинансиране на ипотеките	199
Неравенството и американското дете	203
Ебола и неравенството.....	207

ЧАСТ IV

ПРИЧИНИТЕ ЗА РАСТЯЩОТО НЕРАВЕНСТВО В АМЕРИКА / 211

Американският социализъм за богатите	217
Данъчна система, нагласена срещу 99-те процента	221
Глобализацията не означава само печалби. Тя означава и данъци.....	229
Грешките в логиката на Ромни.....	234

ЧАСТ V

ПОСЛЕДИЦИТЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО / 237

Погрешната поука от банкрута на Детройт	240
Никому нямаме доверие	247

ЧАСТ VI

ПОЛИТИКАТА / 255

Как политиката допринесе за голямото икономическо разделение	269
Защо Джанет Йелън, а не Лари Съмърс, трябва да застане начело на Федералния резерв.....	273
Безумието на хранителната ни политика	279
От погрешната страна на глобализацията.....	286
Шарадата на свободната търговия.....	293
Как интелектуалната собственост укрепва неравенството.....	297
Безспорно мъдрото решение на Индия.....	304
Премахване на крайното неравенство: Цел на устойчивото развитие, 2015–2030 г.	308

Кризите след кризата.....	319
Неравенството не е неизбежно.....	322

ЧАСТ VII

РЕГИОНАЛНИ ПЕРСПЕКТИВИ / 329

Чудото на Мавриций.....	339
Уроците на Сингапур за неравна Америка.....	343
Япония трябва да е нащрек.....	350
Япония е модел, а не назидателна приказка.....	354
Пътната карта на Китай.....	362
Реформирането на баланса между държава и пазар в Китай.....	366
Меделин: Светило за градовете.....	370
Американски заблуди в другия край на света.....	374
Шотландската независимост.....	378
Депресията в Испания.....	381

ЧАСТ VIII

ВЪРЩАНЕТО НА АМЕРИКА НА РАБОТА / 395

Как да върнем Америка на работа.....	402
Неравенството спъва възстановяването.....	408
Книга на многострадалните работни места.....	414
Оскъдица в епоха на изобилие.....	426
Завий наляво за растеж.....	429
Енигмата на иновациите.....	433
Послеслов.....	436
Въпроси и отговори: Джоузеф Стиглиц за заблудата, че най-горният един процент тласка иновациите, и защо управлението на Рейгън е било повратна точка за неравенството в Америка.....	438
Благодарности.....	446
Бележки.....	448

На многобройните ми читатели, които
откликнаха с такъв ентузиазъм на моите работи
за равенството и възможността.

На децата ми Шавон, Майкъл, Джед и Джулия и
на съпругата ми Аня – всички те, всеки посвоему,
се стремят да създадат един по-справедлив и по-
добър свят.

И на учените и активистите навсякъде,
които работят така всеотдайно за социална
справедливост.

*Благодаря ви за
вдъхновението и насърчението,
което ми дадохте!*

ВЪВЕДЕНИЕ

Никой днес не би отрекъл, че в Америка съществува голямо разделение между много богатите – понякога наричани „единия процент“ – и останалите хора. Техният живот е различен – те имат различни тревоги, различни стремежи и различен стил на живот.

Обикновените американци се тревожат как да платят колежа на децата си, какво ще стане, ако някой в семейството се разболеете тежко, как ще се справят след пенсионирането си. По време на Голямата рецесия десетки милиони се тревожеха дали ще успеят да запазят къщата си. Милиони не успяха.

Онези от единия процент – и още повече от нула цяло и единия процент – са занимавани от други въпроси: какъв самолет да си купят, кой е най-добрият начин да опазят доходите си от данъци (Какво ще стане, ако Съединените щати наложат край на банковата тайна в Швейцария – Каймановите острови ли ще са следващите? Дали Андора е безопасна?). На плажовете на Саутхамптън те се оплакват от шума, който вдига хеликоптерът на съседите им, пристигащи от Ню Йорк. Те се тревожат също и какво ще стане, ако се сринат от върха си – падането ще е доста отвисоко, а макар и рядко, това се е случвало.

Неотдавна се озовах на една вечеря, организирана от интелигентен и загрижен представител на единия процент. Давайки си сметка за голямото разделение, нашият домакин бе събрал водещи милиардери, учени и други, загрижени за неравенството. Докато хората още си бърбеха общи приказки, дочух един

милиардер – който бе навлязъл в живота, наследявайки състояние, – да обсъжда с друг проблема с мързеливите американци, които се опитвали да живеят на гърба на другите. Малко покъсно двамата неусетно преминаха към разискване на данъчните убежища, явно без да осъзнават иронията. Няколко пъти през вечерта бяха споменавани Мария Антоанета и гилотината, докато събраните плутократи си напомняха едни на други рисковете от прекомерното разрастване на неравенството: „Не забравяйте гилотината“ даваше тона на вечерта. И с този рефрен те признаха главното послание на настоящата книга – нивото на неравенството в Америка не е неизбежно; то не е резултат от неумолимите закони на икономиката. То е въпрос на политики и политика. Тези могъщи хора в известен смисъл заявяваха, че е напълно възможно да направят нещо относно неравенството.

Това е само една от причините, поради които безпокойството от неравенството обхваща дори представителите на единия процент – все по-голям брой от тях осъзнават, че устойчивият икономически растеж, от който зависи тяхното благосъстояние, не може да се случи, когато доходите на огромното мнозинство от гражданите са в застой.

„Оксфам“ даде въздействащ израз на мащабите на растящото неравенство в света на годишната среща на световния елит в Давос през 2014 г., като изтъкна, че един автобус с около 85 от световните милиардери би имал толкова богатство, колкото цялата долна половина от световното население, или към три милиарда души.¹ Около година покъсно автобусът се е смалил – той вече се нуждае едва от 80 места. Също толкова разтърсващо, от „Оксфам“ са установили, че най-горният един процент от света сега притежава почти половината от световното богатство – и е на път до 2016 г. вече да притежава толкова, колкото и останалите 99%, взети заедно.

Голямото разделение е настъпвало от дълго време. През десетилетията след Втората световна война страната отбеляза най-бързия си растеж и това беше растеж за всички. Тъй като доходите на всички сегменти се увеличаваха, просперитетът бе всеобщ. Доходите на онези на дъното растяха по-бързо от онези на върха.

Това е била златна епоха в Америка, но пред моя млад поглед се очертаваха по-мрачни контури. Растейки на южния бряг на езерото Мичиган, в един от емблематичните индустриални градове – Гари, Индиана, – аз виждах бедност, неравенство, расова дискриминация и епизодична безработица, докато рецесия след рецесия брулеха страната. Трудовите конфликти бяха ежедневие, докато работниците се бореха да получат справедлив дял от възхваляваното с право благоденствие на Америка. Слушах речи, че Америка била общество на средната класа, но в голямата си част хората, които виждах, заемаха най-долните стъпала в това предполагаемо общество на средната класа, а гласовете им не бяха сред онези, които формираха страната.

Ние не бяхме богати, но родителите ми съобразяваха начина си на живот с доходите си – и в крайна сметка това е голяма част от битката. Аз износвах дрехите на брат ми, които майка ми винаги купуваше от разпродажби, като гледаше повече да са трайни, отколкото да спести пари в краткосрочен план – на брашното евтин, на триците скъп, казваше тя. Докато растях, майка ми, която беше завършила Чикагския университет посред Голямата депресия, помагаше на баща ми в неговия застрахователен бизнес. Докато тя работеше, за нас се грижеше домашната ни „помощница“ Мини Фей Елис, една любяща, работлива и интелигентна жена. Дори и още десетгодишен, това будеше у мен някакво безпокойство – питах се защо тя бе учила само до шести клас, в една страна, която уж беше толкова богата и уж предлагаше шанс на всички? Защо се грижеше за мен, а не за собствените си деца?

След като завърших гимназия, майка ми се върна към мечтата на живота си – да продължи да учи, за да получи учителска правоспособност и да преподава в начално училище. Работеше като учителка в държавни училища в Гари; когато започна бялото бягство^A, тя беше сред малкото бели учители в едно на

^A Бялото бягство – условно название на масовото преселение на бели от расово смесени към расово по-еднородни райони, започнало в средата на XX в. – Б.пр.

практика сегрегирано училище. Когато на 67 г. бе принудена да се пенсионира, тя започна да преподава в Северозападния кампус на университета „Пърдю“, където работеше за осигуряването на достъп на колкото е възможно повече учащи се. След като прехвърли осемдесетте, най-сетне се пенсионира.

Като много от моите съвременници, аз жадувах промяна. Казвах ни, че промяната на обществото е трудна и изисква време. Макар да не бях преживял трудностите, пред които бяха изправени връстниците ми в Гари (като изключим малко дискриминация), аз се отъждествявах с онези, които бяха ги преживели. Щяха да минат десетилетия, преди да изуча в тънкости статистиката за доходите, но вече усещах, че Америка не беше онази земя на възможностите, за която се представяше – за някои съществуваха забележителни възможности, за други обаче почти никакви. Хорейшо Алджър беше поне донякъде мит – много усърдно работещи американци никога нямаше да успеят. Аз бях един от късметлиите, на които Америка наистина даде шанс – Националната стипендия за способности на колежа „Амхърст“. Повече от всичко друго *тази* възможност разкри за мен един свят на още възможности.

Както обяснявам в „Митът за златната епоха на Америка“, на третата година в „Амхърст“ аз се прехвърлих от специалност физика към икономика. Изпитвах потребност да разбера защо обществото ни функционираше по начина, по който функционираше. Станах икономист не само за да разбере неравенството, дискриминацията и безработицата, но също, надявах се, и за да направя нещо по тези проблеми, терзаещи страната. Най-важната глава от докторската ми дисертация в Масачусетския технологичен институт, написана под ръководството на Робърт Солоу и Пол Самюелсън (и двамата по-късно щяха да получат Нобелови награди), се фокусираше върху определящите фактори за разпределението на дохода и богатството. Представена на една среща на Иконометричното дружество (международна асоциация на икономисти, насочили вниманието си към математическите и статистическите методи в икономиката) през 1966 г. и публикувана в неговото списание „Иконометрика“ през 1969 г., тя все още, половин

век по-късно, често задава рамката на мисленето по този въпрос.

Читателският интерес към анализа на неравенството беше ограничен, както сред обществото изобщо, така и сред икономистите. Хората не се интересуваха от темата. В икономическата гилдия понякога имаше откровена враждебност. Това си остана така, дори и след като неравенството в страната започна подчертано да нараства, горе-долу по времето, когато Рейгън стана президент. Един виден икономист, нобеловият лауреат от Чикагския университет Робърт Лукас, му даде енергичен израз: „Сред тенденциите, вредни за здравата икономика, най-съблазнително и... отровно е да се фокусираме върху въпросите на разпределението.“^A

Подобно на много консервативни икономисти, той поддържаше, че най-добрият начин да се помогне на бедните е като се увеличи размерът на баницата на националната икономика, и смяташе, че съсредоточаването върху парченцето баница, давано на бедните, би отвлякло вниманието от по-фундаменталния въпрос как да се увеличи самата баница. Всъщност в икономиката съществува дълга традиция, според която тези два въпроса (за производителността и разпределението, размера на баницата и нейната подялба) могат да бъдат разделени, а работата на икономиста е тясно ограничена, важна, но твърдо зададена – тя се състои само в това да се измисли как да се увеличи максимално размерът на баницата. Подялбата на баницата е въпрос на политика, нещо, в което икономистите не трябва да се бъркат.

^A Robert Lucas, „The Industrial Revolution: Past and Present“, 2003 Annual Report Essay, Federal Reserve Bank of Minneapolis, 1 май 2014 г. По-нататък той казва: „От огромното увеличение на благосъстоянието на стотици милиони хора, настъпило през 200-годишния период от промишлената революция до днес, практически нищо не може да бъде приписано на прякото преразпределение на ресурсите от богатите към бедните. Потенциалът за подобряване на живота на бедните хора чрез намиране на различни начини за разпределение на настоящата продукция е нищо в сравнение с очевидно безграничния потенциал за увеличаване на продукцията.“ (Всички бележки без източник са на автора.)

При положение че възгледите като тези на Лукас бяха толкова модни в икономическата гилдия, нищо чудно, че икономистите почти не обръщаха внимание на растящото неравенство в страната. Те не обръщаха много внимание и на факта, че докато БВП растеше, доходите на повечето американци бяха в застой. Тази липса на внимание означаваше, че в крайна сметка те не бяха в състояние да дадат добро обяснение за ставащото в икономиката, не можеха да схванат последиците от растящото неравенство и не можеха да очертаят политики, които да насочат страната в друго русло.

Затова през 2011 г. аз приех с радост предложението на „Ванити Феър“ да изложи тези въпроси пред по-широката публика. Статията по този повод – „На единия процент, от единия процент, за единия процент“ – наистина имаше далеч по-широка читателска аудитория от статиите ми в „Иконометрика“ десетилетия по-рано. Новият социален ред, разгледан в статията ми във „Ванити Феър“ – 99-те процента американци, които бяха в една и съща заседнала лодка – се превърна в лозунг на движението „Окупирай Уолстрийт“: „Ние сме 99-те процента.“ Там беше изложена тезата, намерила отзвук в статиите ми тук и в следващите ми работи – за почти всички нас, включително и за мнозина от единия процент, ще е по-добре, ако има по-малко неравенство. В интерес на просветения личен интерес на единия процент е да спомогне за изграждането на едно по-малко разделено общество. Аз нямам намерение да разпалвам нова класова война, а по-скоро да установя едно ново чувство за национално единство, чувство, което избледня със зейването на голямото разделение в нашето общество.

Статията бе насочена към въпроса *защо трябва да обърнем внимание на голямото увеличение на неравенството*: това беше въпрос не само на ценности и морал, той беше свързан и с икономиката, природата на нашето общество и чувството ни за национална идентичност. Тук имаше дори и по-широки стратегически интереси. Макар да оставаме най-голямата военна сила – ние правим почти половината от всички военни разходи в света, – дългите ни войни в Ирак и Афганистан разкриха границите на нашата сила – ние се оказахме неспособни да уста-

новим еднозначен контрол дори върху малки области в страни далеч по-слаби от Съединените щати. Могъществото на САЩ винаги е било в неговата „мека сила“ и най-забележимо – в моралното и икономическото влияние, в примера, който дава на другите, и във влиянието на идеите му, в това число и на свързаните с формата на икономиката и политиката му.

За съжаление, поради растящото неравенство американският икономически модел не носи полза за големи сегменти от населението – типичното американско семейство живее по-зле, отколкото преди четвърт век, преизчислено с инфлацията. Дори процентът на живеещите в бедност се е увеличил. Макар издиганият се Китай да е белязан от високи нива на неравенство и дефицит на демокрация, неговата икономика е принесла полза за повечето от гражданите му – тя е извела от бедност около 500 милиона души през същия период, през който застоят е обхващал американската средна класа. Не е много вероятно един икономически модел, който не служи на мнозинството от гражданите си, да стане пример за подражание за другите страни.

Статията във „Ванити Феър“ доведе до моята книга „Цената на неравенството“, в която разглеждах обстойно много от темите, повдигнати от мен, а това пък на свой ред доведе до поканата на „Ню Йорк Таймс“ през 2013 г. да подбере една поредица статии върху неравенството, която нарекохме „Голямото разделение“. Надеждата ми беше чрез тази поредица да насоча още повече вниманието на страната към проблема, пред който бяхме изправени: ние вече не бяхме страната на възможностите, както вярвахме – и както вярваха и мнозина други. Бяхме се превърнали в напредналата страна с най-високото ниво на неравенство и с едно от най-ниските нива на равенство във възможностите. Неравенствата ни се проявяваха по многобройни начини. Но те не бяха неизбежни, неумолими следствия от законите на икономиката – по-скоро бяха резултат от нашите политики и политика. Различни политики можеха да доведат до различни резултати – по-добри икономически постижения (както и да бъдат мерени те) и по-ниски нива на неравенство.

Първоначалната статия за „Ванити Феър“ и поредицата статии, които написах за „Голямото разделение“, съставляват

сърцевината на настоящата книга. В продължение на около петнайсет години поддържах и една циркулярна месечна рубрика за „Проект Синдикат“^А. Първоначално посветен на идеята да запознае със съвременната икономическа мисъл страните в преход към пазарна икономика след падането на Желязната завеса, „Проект Синдикат“ с времето стана толкова успешен, че неговите статии сега се публикуват във вестници по цял свят, включително и в повечето развити страни. Не е изненадващо, че много от статиите, които написах за „Проект Синдикат“, се занимаваха с един или друг аспект на неравенството, а подборка от тях – както и статии, публикувани в различни други вестници и периодични издания, – е включена в настоящата книга.

Макар фокусът на тези есета да е неравенството, реших да включа и няколко материала за Голямата рецесия – статии, написани в навечерието на финансовата криза от 2007–2008 г. и непосредствено след нея, когато страната и светът навлязоха в „голямата изнемощялост“. Тези статии заслужават място в настоящия том, защото финансовата криза и неравенството са тясно преплетени – неравенството допринесе за настъпването на кризата, кризата изостри вече съществуващите неравенства, а влошаването на тези неравенства породило значителна низходяща тяга в икономиката, правейки едно *стабилно* възстановяване още по-трудно. Както в самото неравенство, така и в дълбочината и продължителността на кризата няма нищо неизбежно. Всъщност кризата не беше някакво природно бедствие от рода на потопа или земетресението на века. Тя беше нещо, което ние сами си причинихме; също като прекомерното неравенство, тя беше резултат от нашите политики и политика.

Тази книга е главно за *икономиката* на неравенството. Но както вече споменах, политиката и икономиката не могат да бъдат отчетливо разделени. В различни есета от този том,

^А Международна нестопанска печатна организация, която разпространява материали на специалисти и видни личности на политически и икономически теми. – Б.пр.

както и в предишното ми произведение „Цената на неравенството“, аз описвам преплитането на политиката и икономиката – порочния кръг, чрез който по-голямото икономическо неравенство се превръща в политическо неравенство, особено в американската политическа система, която дава такава необузdana власт на парите. Политическото неравенство на свой ред увеличава икономическото неравенство. Този процес обаче се засили, след като много обикновени американци се разочароваха от политическия процес – след кризата от 2008 г. бяха дадени стотици милиарди за спасяването на банките и почти нищо – за собствениците на жилища. Под влиянието на министъра на финансите Тимоти Гайтнър и председателя на Националния икономически съвет Лари Съмърс – които са сред архитектите на дерегулационните политики, способстваха за подклаждането на кризата, – администрацията на Обама първоначално не подкрепяше или дори се противопоставяше на опитите за реструктуриране на жилищните ипотечи, чиято цел беше да бъдат облекчени милионите американци, пострадали от хищническото и безразборно кредитиране на банките. Нищо чудно тогава, че много хора опустосаха и двете камари.

Устоях на изкушението да преработя или разширя статиите, събрани тук, или дори да ги обновя. Не съм възстановявал и множеството „изрязвания“ в оригиналните работи – важни идеи, които трябваше да бъдат съкратени в борбата ми да се побера в определения брой думи.^A Журналистическият формат си има редица предимства: творенията му са кратки и ефективни, откликващи на злободневните теми, без всички онези квалификации и уговорки, които обкръжават толкова

^A В няколко случая, когато авторите на заглавията непреднамерено избират твърде сходен увод, съм променил заглавието на статията. Това решение означаваше също, че между темите, обсъждани в различни есета, неизбежно има известно припокриване. Направени са някои дребни редакции, за да се избегне дублирането.

много от академичните работи. Докато пишех тези статии, впускайки се в често разгорещените дебати на деня, имах наум и по-дълбоките послания, които исках да внуша. Надявам се тази книга да успее да предаде тези по-широки теми.

Като председател на Съвета на икономическите съветници и главен икономист на Световната банка, понякога бях изразявал мнението си в статии, но едва след като през 2000 г. от „Проект Синдикат“ ме поканиха да водя месечна рубрика, започнах да правя това редовно. Тази задача повиши изключително много уважението ми към онези, които имат да пишат материал за рубрика веднъж или два пъти седмично. За разлика от това една от главните трудности при воденето на месечна рубрика е подборът – от безчетните икономически въпроси, които възникват по света всеки месец, кой би бил от най-голям интерес и би предоставил контекст за предаване на послание с по-широко значение?

През последното десетилетие четири от централните въпроси пред нашето общество бяха голямото разделение – огромното неравенство, очертаващо се в Съединените щати и много други развити страни, – лошото икономическо управление, глобализацията и ролята на държавата и пазара. Както разкрива тази книга, тези четири теми са взаимосвързани. Растящото неравенство е едновременно причина и последица от макроикономическите ни неволи, кризата от 2008 г. и последвалата я дълга изнемощялост. Глобализацията, каквито и да са достойнствата ѝ за стимулиране на растежа, почти със сигурност увеличи неравенството – особено като се има предвид колко зле я управляваме. Лошото управление на икономиката ни и лошото управление на глобализацията са свързани на свой ред с ролята на специалните интереси в политиката ни – една политика, която все повече представлява интересите на единия процент. Но макар политиката да е била част от причината за настоящите ни проблеми, само чрез политиката ще намерим решенията – пазарът сам по себе си няма да го направи. Неограничаваните пазари ще доведат до повече монополна власт, повече злоупотреби във финансовия сектор, повече неравностойни търговски отношения. Само чрез

реформа на демокрацията ни – като засилим отговорността на правителството пред *всички* хора, като го накараме да се съобразява повече с техните интереси, – ще можем да поправим голямото разделение и да възстановим всеобщото благоденствие в страната.

Есетата в тази книга са групирани в осем части, всяка с кратко уводно есе в началото, в което се опитвам да обясня контекста, в който са били написани статиите, или да засегна някои от темите, които не съм успял да отразя в тесните граници на статиите, препечатани тук.

Започвам с „Прелюдия: Появата на пукнатини“. В годините преди кризата нашите икономически лидери, в това число управителят на Федералния резерв Алан Грийнспан, можеха да се хвалят с една нова икономика, в която икономическите колебания – бичът на миналото – бяха останали зад нас; така наречената голяма умереност разкриваше една нова ера на ниска инфлация и привидно висок растеж. Но онези, които се вглеждаха дори и малко по-внимателно, виждаха всичко това само като тънко лустро, маскиращо лошо икономическо управление и политическа корупция в огромен мащаб (част от която излезе наяве в скандала „Енрон“); и още по-зле, проявяващият се растеж не достигаше *до повечето американци*. Голямото разделение се разширяваше. Главите от тази част описват зараждането на кризата и нейните последици.

След като в Част I правя обзор на някои от ключовите теми на неравенството (тук влизат статията ми „На единия процент, от единия процент, за единия процент“ от „Ванити Феър“ и уводната ми статия за поредицата „Голямото разделение“ от „Ню Йорк Таймс“), в Част II предлагам две статии с лични възпоминания за първото пробуждане на интереса ми към темата. Части III, IV и V се занимават с измеренията, причините и последиците от неравенството; в част VI се обсъждат някои ключови политически идеи. Част VII разглежда нера-

венството и политиките за справяне с него, създадени в други страни. Накрая в част VIII се обръщам към една от възловите причини за неравенството в Америка днес – продължаващата слабост на трудовия ни пазар. Задавам въпроса как най-добре бихме могли да върнем Америка на работа, с прилични работни места, носещи заплати, с които може да се живее. Послеписът съдържа кратко интервю, направено от редактора на „Ванити Феър“ Кълън Мърфи, което засяга някои от въпросите, повдигани многократно в дискусиите за неравенството: Къде Америка направи погрешен завои? Не създава ли единият процент работни места и няма ли едно по-равно общество да доведе дотам, че да пострадат 99-те процента?

БЛАГОДАРНОСТИ

Това не е стандартна академична книга, а сборник статии и есета, писани за най-различни периодични издания и вестници през последните няколко години по темата на неравенството – зейналото разделение, което се е разтворило особено в Америка, а в по-малка степен и в много други страни по света. Тези статии обаче се основават на дълги академични изследвания, започнати от мен още като аспирант в МТИ и стипендиант на „Фулбрайт“ в Кеймбридж, Великобритания, в средата на 60-те години. По онова време – и до неотдавна – сред американската икономическа гилдия нямаше много интерес към темата. Така че дължа много на моите научни ръководители, двама от най-големите икономисти на ХХ в. – Робърт Солоу (чиято собствена дисертация беше по темата) и Пол Самюелсън, задето ме насърчиха в тази посока на изследвания, както и за прекрасните им идеи.² Особени благодарности и за първия ми съавтор, Джордж Акерлоф, с когото взехме заедно Нобелова награда през 2001 г.

В Кеймбридж често обсъждахме факторите за разпределението на доходите, като изключително полезни ми бяха разговорите с Франк Хан, Джеймс Мийд, Николас Калдор, Джеймс Мърлийс, Парта Дасгупта, Дейвид Чампърноун и Майкъл Фаръл. Там бях обучаван и тогава започна сътрудни-

чеството ми с Антъни Аткинсън, водещия учен по въпросите на неравенството през последния половин век. Рави Канбур, Арджун Джаядев, Карла Хоф и Боб Джонсън са други бивши студенти и колеги, от които съм научил много по темите, обсъждани в настоящата книга.

Роб Джонсън в момента оглавява Института за ново икономическо мислене (ИНИМ), основан непосредствено след Голямата рецесия. Посред крушението на икономиката все повече се засилваше съзнанието, че стандартните икономически модели не са били от полза за страната и света; беше необходимо ново икономическо мислене – в това число и по-голям фокус върху неравенството и ограниченията на пазарите. Бих искал да благодаря за подкрепата на ИНИМ за част от изследванията, стоящи в основата на есетата тук.³

Докато връзката между неравенството и макроикономическите постижения отдавна е тема на моите теоретични изследвания и работата ми в областта на политиките, най-после е налице растящо съзнание за важноста на тази връзка (включително и от страна на Международния валутен фонд). Тук бих искал да отдам дължимото на сътрудничеството на моите колеги от Колумбийския университет Брус Грийнуолд и Хосе Антонио Окампо, както и на работата на оглавяваната от мен Експертна комисия по реформи на международната парична и финансова система, назначена от председателя на Общото събрание на ООН.^A

^A Комисията включваше сред членовете си Антонио Окампо, Роб Джонсън и Жан Пол Фитуси. Докладът на Комисията е издаден под заглавието *The Stiglitz Report: Reforming the International Monetary and Financial Systems in the Wake of the Global Crisis* (New York: The New Press, 2010). Аз бях съпредседател, заедно с Жан-Пол Фитуси и Амартия Сен, на една Международна комисия по измерване на икономическите постижения и социалния прогрес, изтъквайки многото измерения на благосъстоянието, които не са добре отразени в БВП. Много от идеите на Комисията намират отражение в есетата, съдържащи се в настоящата книга. Работата на Комисията сега се продължава от ОИСР. Докладът на комисията е издаден под заглавието J. E. Stiglitz, J. Fitoussi, and A. Sen, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up* (New York: The New Press, 2010).

Всеки, който работи в областта на неравенството днес, дължи много на Емануел Саез и Тома Пикети, чиято прилежна работа е осигурила толкова много от данните, разкриващи размера на неравенството по върховете в САЩ и много други напреднали страни. Сред другите водещи учени, чието влияние ще се забележи тук, са Франсоа Бургиньон, Бранко Миланович, Пол Кругман и Джеймс Галбрейт.⁴

Когато Кълън Мърфи, по онова време редактор на „Атлантик Мънтли“, ме убеди да опиша в статия част от опита си в Белия дом (една статия – „Бурните деветдесет“, – която в крайна сметка доведе до втората ми книга за по-широка публика)⁵, това ми донесе не само възможност да очертая идеите, върху които размишлявах от няколко години, но и едно ново предизвикателство: дали бях в състояние да изразя сложни идеи в сбит вид, който да ги направи широко достъпни? Бях писал много от академичните си статии със съавтор; тесните отношения между редактор и автор са подобни в някои отношения, но различни в други. Всеки от нас имаше различна роля. Той си познаваше читателите по начин, почти непонятен за мен. Започнах да оценявам ролята, която играе един велик редактор за оформянето на дадена статия. Великите редактори оставят да се чува гласът на автора, дори и когато подобряват изложението – а в някои случаи правят темата по-примамлива.

След „Бурните деветдесет“ аз написах още няколко други материала за „Атлантик Мънтли“, а когато се премести във „Ванити Феър“, Кълън Мърфи продължи да ме търси за статии. Една от тях, „Капиталистически глупци“ (включена в настоящия том), писана в навечерието и непосредствено след Голямата рецесия, спечели престижната награда „Джералд Лъб“ за отличаваша се журналистика. Очевидно под опеката на Кълън бях отбелязал голям напредък в писането си.

Кълън работи плътно с мен по всички статии, които написах за „Ванити Феър“, четири от които са включени тук. Най-важно за настоящия том, той ми поръча и работи усърдно с мен по създаването на статията „На единия процент, от единия процент, за единия процент“, която на свой ред доведе до кни-

гата ми „Цената на неравенството“ и настоящата книга. Грейдън Картър предложи заглавието на тази статия. „Ние сме 99-те процента“ се превърна в девиз на движението „Окупирай Уолстрийт“, символизирайки Голямото разделение на Америка.

Договореностите ми с „Проект Синдикат“, „Ванити Феър“, „Ню Йорк Таймс“ и редица други медии, намерили отражение в събраните тук статии, ми дадоха възможност да изразя възгледите си за случващото се в света – да бъда коментатор, може би по-разсъдлив от онези, които са принудени да предлагат мненията си по широк кръг теми в неделните сутрешни предавания, защото можех да избирам темите си и да премислям отговорите.

Редакторите на всяка от тези статии имаха безценен принос за есетата, събрани тук. В частност искам да благодаря на Сюъл Чан и Арън Ретика, които редактираха поредицата „Голямото разделение“ в „Ню Йорк Таймс“ (дала и заглавието на настоящия том). Още преди да започнем в края на 2012 г. да обмисляме чрез каква стратегия да повдигнем пред американския народ въпросите за растящото неравенство в Америка, във всичките му измерения и с всичките му последици, Сюъл беше работил с мен по редактирането на публикуваното тук есе (с Марк Занди) „Единственото останало решение с жилищата – масово рефинансиране на ипотеките“. Арън и Сюъл направиха прекрасна редакция на шестнадесетте статии от „Ню Йорк Таймс“, включени тук. Аз имам склонност да се разливам в писанията си и винаги е печално да видиш колко много от написаното от теб отива в кош; но побирането на някакви идеи в 750 или дори в 1500 думи е едно от предизвикателствата в журналистиката. Арън и Сюъл винаги добавяха някои чудесни попадения, докато съкращаваха излишното многословие.

Сред многото други редактори, на които съм силно задължен, са Анджей Рапашински, Кевин Мърфи и останалите сътрудници на „Проект Синдикат“, Алисън Силвър (сега в „Томсън Ройтерс“), Майкъл Хирш от „Политико“, Рана Форухар от „Тайм“, Филип Олтърман от „Гардиан“, Кристофър Беха от „Харпърс“, Джосуа Грийнман от „Ню Йорк Дейли Нюз“, Глен Нишимура от „Ю Ес Ей Тудей“, Фред Хайът от „Уошингтън

Пост“ и Ед Пейзли от „Уошингтън Мънтли“. Трябва да отбележа и насърчението и подкрепата на Арън Едлин от „Икономистс Войс“, Роман Фридман от „Проект Синдикат“ и Фелиша Уонг, Кати Хардинг, Майк Кончал и Нел Абърнати от Института „Рузвелт“, за които направих писмено изложение на една политика, отчасти описана от мен във „Фалшив капитализъм“.

Институтът „Рузвелт“ и Колумбийският университет ми оказаха несравнима институционална подкрепа. Институтът „Рузвелт“, който възникна от Президентската библиотека „Рузвелт“, се разви в един от водещите мисловни тръстове в страната, прокарвайки идеите на социалната и икономическата справедливост, за които се е застъпвал Рузвелт. Фондациите „Форд“ и „Макартър“ и Бърнард Шуорц осигуриха щедра подкрепа за изследователската програма на „Рузвелт“ и Колумбийския университет по темата за неравенството.

През последните петнадесет години Колумбийският университет беше моят интелектуален дом. Той ми даде свободата да правя изследванията си, дари ми интелигентни студенти, готови ентузиазирано да обсъждат идеи, както и прекрасни колеги, от които съм научил много. Колумбийският университет ми осигури среда, която ми даде възможност да се развивам и да правя онова, което обичам – да изследвам, преподавам и защитавам идеи и принципи, които, надявам се, ще направят света едно по-добро място.

За пореден път съм задължен на Дрейк Макфийли, президент на „Дабълю Дабълю Нортън“, и на дългогодишния ми приятел и редактор Брендан Къри, който отново свърши превъзходна работа, редактирайки тази книга, като на свой ред се възползва от помощта на Софи Дюверной. Задължен съм, както обикновено, на Елизабет Кър и Рейчъл Салцман от „Нортън“ – за настоящата книга и за подкрепата им през годините. От огромна полза за мен през годините е била и старателната редакция на Стюарт Профит, редактора ми в „Пенгуин/Алън“.

Не бих могъл да завърша тази книга без гладко функциониращ офис, оглавяван от Хана Асади и Джулия Кунико с помощта на Сара Томас и Джиаминг Джу.

Еймън Кърчър-Алън не само организира целия процес по издаването на книгата, но участва и като редактор. Дължа му двойна благодарност – той редактира и всички статии от книгата по времето на първоначалната им публикация.

Както винаги, най-задължен съм на съпругата си Аня, която е силно убедена в значимостта на темите, обсъждани тук от мен, и в това колко важно е да стигнат те до широката публика; тя ми оказваше насърчение и помощ в това дело, обсъждаше многократно идеите на всичките ми книги и допринесе за тяхното оформяне и преоформяне.